

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ

САБІЙ Юлія Сергіївна

УДК 329.78(477)

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Харків – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор **ЩЕПАНСЬКИЙ Едуард Валерійович**, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор **МОРОЗ Володимир Михайлович**, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», завідувач кафедри соціології і публічного управління

доктор наук з державного управління, доцент **СЕРГІЄНКО Лариса Василівна**, Державний університет «Житомирська політехніка», декан факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин

Захист відбудеться «27» вересня 2024 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Харків, вул. Майка Йогансена, 28, зал засідань (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Автореферат розісланий «27» серпня 2024 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Світлана МОРОЗ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Формування сучасних основ державної молодіжної політики визначається тим, що зміни в суспільстві і державі, викликані настанням епохи глобальної економіки, світового взаємовпливу, активних міжлюдських комунікацій, вимагають принципово нових підходів до змісту державної молодіжної політики. Це облік реальних потреб молоді, відмова від її сприйняття тільки як ресурсу для майбутнього стану суспільства і пасивного об'єкту дії з боку держави і інших суб'єктів громадських стосунків.

Крім того, сучасний етап розробки державної молодіжної політики в Україні відмічений пошуком оптимальних варіантів розділення відповідальності і повноважень між центром і регіонами. Процес досягнення балансу інтересів за лінією «центр - регіони» зачіпає не лише молодіжну політику, але і в цілому внутрішню політику держави, визначаючи один з векторів еволюції української державності.

Становлення і розвиток молодіжної політики в сучасній Україні відбувається в умовах воєнних модернізаційних процесів, подальшого реформування фундаментальних основ життя суспільства в часи військової агресії з боку російської федерації, та проходить на основі Указу Президента України «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року», і Національної стратегії державної молодіжної політики до 2030 року, затвердженої Кабінетом Міністрів України 11.11.2020 р.

Структурне і функціональне перетворення суспільно-політичної системи, що постійно оновлюється в соціально-економічні реалії, не можуть не викликати неоднозначні тенденції в молодіжному середовищі. Продовжує погіршуватися ряд показників, що характеризують умови життя молоді: різке загострення демографічної ситуації, зниження психічної і фізичної дієздатності молоді, її освітнього, професійного і кваліфікаційного рівнів, тривалий процес маргіналізації і криміналізації в молодіжному середовищі, деградує соціальне положення деякої частини молоді, результатом чого являється асоціальність поведінки, низькі стартові можливості викликають безліч внутрішньогрупових, внутрісімейних протиріч і конфліктів.

Значний внесок у розвиток теорії та методології державного управління, що сприяє розробці даної теми, зробили сучасні дослідники, а саме: Л. Антонова, А. Антонов, С. Баглик, Л. Белова, С. Домбровська, П. Россохатський, В. Сиченко, Н. Карпеко, С. Луценко, С. Мороз, В. Мороз, І. Парубчак, В. Палюх, О. Поступна, В. Шведун, Е. Щепанський, А. Хмирова, В. Якушик та інших.

Проблемам формування та реалізації державної молодіжної політики, її соціальному, правовому, управлінському аспекту, присвячена значна кількість наукових праць зарубіжних учених, а саме : Б. Джессопа, Р. Родеса, М. Бенкса, С. Бекскі, К. Валля, Д. Катлера, М. Кастельса, Р. Макдональда, П. Уілліса,

Г. Уільямсона, Р. Патнема, Т. Холла, А. Янні.

Ці дослідження є значним внеском у теорію, методологію та практику реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Однак, на сучасному етапі теоретична основа вивчення державної молодіжної політики доки не завершена, йде пошук і накопичення нового соціально-політичного досвіду її формування і функціонування в умовах модернізації. Незважаючи на значні наукові дослідження зазначеної проблеми, поглибленого вивчення потребують питання удосконалення молодіжної політики в контексті європейського вибору України. Основна проблема, з якою пов'язане дослідження, полягає у тому, що сьогодення вимагає нових підходів до реалізації державної молодіжної політики, соціальної підтримки молоді, та науково обґрунтованої програми і підходів вирішення цих завдань. Очевидні лакуни позначилися в питаннях подальшого розвитку власне теоретико-методологічної основи вивчення молодіжної політики, порівняльного аналізу наявних стратегій молодіжної політики держави, політичних партій, громадських, у тому числі корпоративних структур, різноманітних молодіжних ініціатив в цій області. Вирішенню зазначених проблемних питань і присвячено дане дисертаційне дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Конкретно дисертанткою досліджено механізми державного управління у сфері молодіжної політики й запропоновано напрямки їх удосконалення.

Мета і завдання роботи. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні основи державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві;
- проаналізувати потенціал громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики;
- визначити методичні основи узагальнення організаційного механізму державної молодіжної політики України;
- обґрунтувати напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду;
- окреслити шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України;
- запропонувати методи удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики.

Об'єкт дослідження державна молодіжна політика України.

Предмет дослідження механізми формування державної молодіжної політики України

Методи дослідження. Теоретико-методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження стали наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі державного управління, соціології і соціальної роботи.

Реалізація завдань дослідження здійснювалася шляхом комплексного використання загальнонаукових і спеціальних методів: системного аналізу, синтезу – при дослідженні сутності, основних принципів та категорій молодіжної політики, опрацюванні її законодавчого забезпечення, формуванні теоретичної бази дослідження; порівняльного аналізу – для узагальнення відповідного зарубіжного досвіду; категоріального аналізу – для визначення базових понять дисертаційного дослідження, структурно-функціонального аналізу – при дослідженні завдань, функцій та напрямів діяльності органів державної влади і управління, які здійснюють формування та реалізацію молодіжної політики; статистичного аналізу і соціологічних досліджень – для оцінки сучасного становища молоді й з'ясування її ставлення до дій влади по здійсненню молодіжної політики; аналізу та узагальнення – для теоретичного обґрунтування результатів дослідження.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України; аналітичні матеріали Міністерства молоді і спорту України, звітно-аналітична інформація Державної служби статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

– обґрунтовано напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду, які характеризуються політичним процесом поступового переходу від пріоритету державних інтересів до пріоритету інтересів молоді для її самореалізації на основі міжнародних стандартів, де сучасна політична модель молодіжної політики базується на ототожненні прав молоді з правами людини і громадянина, та припускає регулювання і реалізацію державної молодіжної політики в умовах модернізації суспільства коли йде закономірний процес інтеграції демократичних інститутів, формування громадських структур і органів управління державної молодіжної політики, інноваційно-інвестиційних принципів реалізації державної молодіжної політики;

удосконалено:

– комплексний підхід до нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики на основі класифікації етапів становлення і розвитку молодіжної політики і видів її реалізації, яка здійснюється залежно від політичної моделі державного регулювання молодіжної політики в суспільстві, та припускає «переклад» волі народу в правові стосунки і дії за допомогою конституційних норм і принципів для задоволення потребам молоді і достатності ресурсного забезпечення, впливом політики на поліпшення положення молоді в державі, динаміку і якість її соціально-економічної і громадської активності;

– шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України для розкриття інноваційного потенціалу молоді, що повинно включати створення (розвиток) системи доведення інформація про наявні можливості, відбір цільових груп молоді (конкурси, олімпіади) і популяризація участі в програмах розвитку (семінари, конференції); стажування з метою вивчення і перенесення в Україну кращої світової практики в різних областях інноваційної діяльності, формування напрямів підтримки участі молоді в інноваційній діяльності на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

набуло подальшого розвитку:

– теоретичні основи державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві як конституційно - правовий інститут, що включає соціальну політику відносно молоді, молодіжну сімейну політику, економічну політику в частині фінансового забезпечення, кримінальну політику відносно неповнолітніх правопорушників, визначає практику і механізми її реалізації на основі ідей соціального партнерства держави і молоді;

– інструменти визначення потенціал громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики через розуміння молоді, як стратифікаційно-диференційної, соціальної і культурної частини суспільства, впровадження інститутів ініціаторів соціальних проектів, як посередників між державою і молоддю, що дозволяє розробити систему критеріїв і індикаторів оцінки ефективності державної молодіжної політики на рівні структурно-функціональної організації державного управління.

Практичне значення одержаних результатів. Основні ідеї та висновки дослідження доведено до конкретних положень, методик та рекомендацій. Вони можуть бути використані у практичній діяльності при плануванні роботи громадських молодіжних організацій, діяльності органів державного управління при розробці заходів стосовно молоді.

Матеріали дисертації можуть також використовуватися в навчальному процесі при підготовці магістрів публічного управління та адміністрування, в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, при підготовці методичних матеріалів, лекцій та практичних занять з публічного управління та адміністрування. Запропоновані в дисертації положення, висновки і

рекомендації мають практичне значення, що підкреслюється:

Теоретичні пропозиції та практичні напрацювання використовуються в роботі Хмельницької обласної ради (довідка про впровадження №896/01-11 від 09.07.2024), та Хмельницької міської ради (№02-21-23/1 від 12.03.2024).

Також напрацювання автора дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (Акт впровадження №3 від 15.03.2024).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: III Міжнародній науково-практичній конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи» (м. Хмельницький 2024), XXIV Всеукраїнській науковій конференції з міжнародною участю «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє» (м. Черкаси, 2024), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика», (м. Харків, 2024), XXI Міжнародній науковій конференції «Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. «Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів». (м. Миколаїв. 2024).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 9 наукових працях, у тому числі – 5 статтях в наукових фахових виданнях, із них 1 стаття – в зарубіжному виданні, 4 – тез конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження – 3,75 др. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 197 сторінок. Обсяг основного тексту становить 170 сторінки. Список використаних джерел включає 215 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено стан її наукової розробки, з'ясовано зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та оприлюднення.

У першому розділі – «*Теоретичні основи формування державної молодіжної політики України*» – визначено поняття, суть і значення державної молодіжної політики, охарактеризовано об'єкти і суб'єкти державної молодіжної політики, цілі і завдання сучасної молодіжної політики.

Визначено, що державний вплив і роль влади в суспільно-політичній активізації молоді визначальна. Взаємодія влади і молоді як особливої соціальної групи в Україні історично носило однонаправлений характер: влада виступала організуючим і контролюючим началом діяльності молоді, а молодь – ресурсом влади, об'єктом її дії для досягнення політичних цілей. У міру усвідомлення владою потреби у важелях впливу, кожен правлячий режим створював додаткові інститути, що дозволяли надати об'єктивно обумовленому процесу соціалізації і подальшої активізації молодих поколінь необхідний політико-ідеологічний напрям. Це дає основу говорити про створення політико-правових важелів і формування особливих технологій підвищення соціально-політичної активності молоді, як своєрідного інструменту спрямованого виховання. Об'єктивно головним суб'єктом впливу виступає держава, як основний інститут політичної системи суспільства.

Аналіз літератури свідчить і про те, що багато аспектів проблеми взаємозалежності державної молодіжної політики і політичної ресурсності, політичного потенціалу молоді до кінця не вивчені, багато питань залишаються відкритими. Проблема молоді як об'єкту політики вимагає свого подальшого осмислення. Тому ми вважаємо, що існує об'єктивна потреба в подальшій розробці теорії і методології дослідження, місця молоді в політичній модернізації, політичній трансформації суспільства і держави. Осмислення досягнень і проблем в проведенні досліджень про молодь з різних точок відліку при їхньому возз'єднанні дозволяє побачити об'ємну картину. Зараз же більше важливо зрозуміти тенденції розвитку молодіжних досліджень у співвідношенні з реальними завданнями практики.

Обґрунтовано концепт того, що державна молодіжна політика є частиною державного управління. Вона являється способом здійснення державної влади. При цьому держава виступає як суб'єкт управління, а державні органи, діючі від імені держави, наділяються конституційно законодавчими повноваженнями. Закони, встановлені державою, є обов'язковими для визначення громадської поведінки усіх суб'єктів конституційно-правових стосунків на території України, Державна молодіжна політика є сукупність основних прав і свобод молоді, витікаючих з правового статусу людини.

Особливість реалізації державної молодіжної політики правотворчими (законодавчими) органами полягає в застосуванні чинного законодавства шляхом дотримання і використання своїх повноважень. Такі дії органів державної влади є забезпеченням конституційних прав молоді і в той же час є формою виконання ними діючих нормативно-правових актів. Молодь може тільки використати свої конституційні права шляхом дотримання норм конституційного та окремих галузей права. Державна молодіжна політика є

погоджена діяльність учасників конституційно-правових стосунків.

Державна молодіжна політика формується не за принципом залишкової компетенції, тобто що не відповідає предмету спільного ведення і що відноситься тільки до компетенції держави.

На сучасному етапі слід вважати, що державна молодіжна політика – це елемент децентралізації, оскільки державні органи делегують повноваження з реалізації державної молодіжної політики, а регіональні органи делегують свої деякі повноваження органам місцевого самоврядування.

В державно-управлінській науці державну молодіжну політику слід розуміти як підгалузь конституційного права, сукупність норм права, що регулює громадські стосунки, які виникають у зв'язку із застосуванням державної дії на молодіжні процеси в інтересах суспільства і молоді.

Одним з методів державного впливу на молодіжну політику є дозвільна політика держави за допомогою визначення єдиної системи реєстрації громадських організацій молоді, єдиної системи фінансування, єдиної концепції державної молодіжної політики.

Комплексний підхід до дослідження конституційно-правових основ державної молодіжної політики припускає розгляд питання про цілі і завдання, про об'єкт і суб'єкта, про принципи і етапи розвитку державної молодіжної політики. Якщо законодавство, що регулює молодіжну політику, базуватиметься на інтересах молоді, на захисті її прав, що дозволяють в той же час реалізувати обов'язки, якщо держава створює належні соціально-економічні умови для забезпечення і захисту прав молоді, тоді можна говорити про реальність державні і регіональних цільових програм з державної молодіжної політики.

Так, інститутами конституційного статусу молоді являються:

- система конституційних прав і гарантій молоді;
- джерела конституційних прав і свобод молоді.

Результати наукового дослідження свідчать про те, що молодь є не єдиним учасником перетворення суспільства. Конституційне закріплення основних прав і свобод людини і громадянина, що служить для захисту прав і свобод, обов'язків громадянина припускає нормативне регулювання об'єктів і суб'єктів державної молодіжної політики в різних галузях права.

В сучасній українській дійсності молодь є найбільш незахищеною, несамотійною, в той же час потужною інноваційною силою, що вимагає інвестиції, та стає гарантом розвитку держави. Тому необхідно проводити роботу з активного залучення молоді в управління державою, надаючи їй економічну і правову підтримку.

У другому розділі – *«Аналіз сучасного стану механізмів формування державної молодіжної політики України»* – систематизовано зарубіжні моделі державної молодіжної політики, здійснено оцінку потенціалу громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики, окреслено методичні основи узагальнення організаційного механізму державної

молодіжної політики України.

Обґрунтовано, на основі проведення системного аналізу, що ефективність моделі державної молодіжної політики визначається відповідністю її напрямів актуальним потребам молоді і достатністю їх ресурсного забезпечення. В якості загального критерію оцінки ефективності моделі державної молодіжної політики розглядався вплив заходів, що робилися для поліпшення положення молоді, динаміку і якість її соціально економічної і громадської активності.

Виходячи з пріоритетних напрямів молодіжної політики, реалізованих у рамках моделі, а також відповідно до системи оцінки ефективності, в якості конкретних операціоналізуємих критеріїв були вибрані наступні показники: рівень зайнятості, матеріальне становище молоді, рівень суспільно-політичної активності, рівень злочинності серед неповнолітніх, поширеність різних форм девіантної поведінки, особливості ціннісних представлень, оцінка молоддю державної молодіжної політики і діяльності органів влади.

Оцінка ефективності описуваної моделі державної молодіжної політики здійснювалася за допомогою соціального моніторингу описаних вище показників.

Загальне відношення молоді до практики реалізації державної молодіжної політики можна охарактеризувати як, безумовно, позитивне. При цьому виявляється залежність відношення до молодіжної політики від поліпшення матеріального становища опитуваних за останній рік. Це підтверджує правильність пріоритетності такого напрямку, як створення умов для підвищення соціально-економічної активності молоді і її матеріальної забезпеченості. В цілому, молодь вітає прагнення держави спеціально займатися її проблемами, і державна, у тому числі регіональна молодіжна політика оцінюється досить високо.

Створення і розвиток системи спеціалізованих державних структур (управлінь молодіжною політикою та ін.) є необхідний і закономірний результат процесу виділення молодіжної політики в самостійний напрям діяльності держави. З іншого боку, молодіжна політика стала основним напрямом діяльності і цілого ряду створених громадських, та недержавних організацій.

Зарубіжний досвід показує, що традиційними суб'єктами громадської молодіжної політики є парламентські політичні партії, церква, спортивні клуби і т.д. Позиції цих «структур залишаються міцними і сьогодні. Найважливіша роль в розробці і здійсненні молодіжної політики в Німеччині, Великобританії, Іспанії і інших країнах належить ведучим – політичним партіям вказаних держав. Основне завдання політичних: партій в цьому, контексті – розробка молодіжно-політичних програм, проведення досліджень різних груп і проблем молоді. Історичною особливістю низькі країн (Німеччині; США та ін.) продовжує залишатися активна доля церкви в наданні соціальної допомоги молоді.

При усій значущості збереження традиційних форм роботи з молоддю,

що проводиться під егідою державних структур, парламентських і непарламентських політичних партій, релігійних конфесій, спортивних клубів, основною формою участі сучасних молодих людей в молодіжній політиці є незалежні молодіжні організації, що вже стали легітимною складовою частиною механізму молодіжної політики. Наявність в країні активного і неурядового сектора – важлива особливість усіх зарубіжних моделей молодіжної політики.

Різноманітні за своїми цілями і завданнями молодіжні організації вільні діяти, в руслі державної стратегії, або розробляти власні програми, співпрацювати з органами, влади або обходитися без них. У будь-якому випадку, як проголошує «Європейська Хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні» (2003 р.), в завдання офіційних структур, входить фінансова і інша підтримка усіх НМО на постійній основі, що залучають молодь до демократичних структур і процедур; ухвалення рішень. НМО не можуть замінити державу, але саме громадянське суспільство, політичні партії накладають відбиток на державу, роблять її динамічною і відповідальною.

У країнах з розвинутою демократією роль НМО публічно визнається державою. Некомерційний сектор розглядається як організаційна основа громадянського суспільства. У більшості розвинених демократичних країн, а також на рівні Євросоюзу, прийняті офіційні документи, що визначають політику співпраці між державою і НМО як представниками громадянського суспільства. Подібна політика переслідує дві основних мети: по-перше, активізацію участі громадян в суспільно-політичному житті, а по-друге – створення механізмів співпраці, які частково звільнили б державу від тягара надання деяких послуг населенню, у тому числі і у сфері молодіжної політики. Саме через становлення і розвиток системи молодіжних некомерційних організацій отримує своє практичне втілення ідея участі, партнерства молоді в громадських справах.

Вищезазначене свідчить про те, що в зарубіжній практиці намітився перехід від чисто державних до суспільно-державних структур формування молодіжної політики. У останні десятиліття зростає і тенденція переваги у молодих людей індивідуалізованих форм своєї участі в громадському житті. До таких форм можна віднести неформальні об'єднання, молодіжні групи, що реалізують окремі проекти або програми і тому подібне. Питання про оптимальне співвідношення державних і громадських програм (стосовно української практики) у сфері молодіжної політики залишається на сьогодні дискусійним. У представлених зарубіжних моделях він вирішується по-різному: в США роль держави в реалізації молодіжної політики мінімальна, в Німеччині і Франції доля державних структур в її реалізації приймає характер усебічної опіки.

Аналіз прикладів використання потенціалу громадянського суспільства у сфері молодіжної політики дозволяє зробити висновок, що в зарубіжних країнах цей потенціал використовується досить повно. У той же час, слід

зазначити, що більшість робіт, присвячених зарубіжній практиці, не розкривають конкретних механізмів, власне внутрішнього використовуваної моделі молодіжної політики. Це дозволити здійснити перехід від описової до пояснювальної моделі молодіжної політики.

У третьому розділі – *«Напрями вдосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України»* – обґрунтовано формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду, визначено шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України, виокреслено підходи до удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики.

Визначено, що сучасне розуміння молоді характеризується певною трансформацією, як основної тенденції, якою можна виділити затвердження програми самоцінності молоді, що приходить на зміну «старим» уявленням; відхід від патерналістського відношення до молоді, зміщення акцентів у бік підтримки її самостійності; відмова від інструментального розуміння молодих людей як «ресурсу» і затвердження головною метою створення умов для розвитку власних ініціатив молоді. Основним принципом молодіжної політики на сучасному етапі стає створення державою і суспільством умов для вільної і максимально повної реалізації творчого потенціалу молодих людей, забезпечення можливості ставати в майбутньому повноправними громадянами, що мають реальний доступ до ухвалення відповідальних рішень, що стосуються як молодого покоління, так і суспільства в цілому.

На основі використання новітніх концепцій суспільно-державної взаємодії, визначено проблеми та стратегічні пріоритети молодіжної політики, ефективності моделей, що розробляються і програм. Для вдосконалення і ефективної реалізації державної молодіжної політики в Україні доцільно використати різні підходи, моделі, методи і механізми реалізації молодіжної політики за кордоном.

Міжнародна співпраця в області реалізації молодіжної політики, обмін досвідом у сфері стандартизації основних її цілей і пріоритетів між урядами різних держав світу, повинні стати невід'ємним компонентом формування молодіжної політики України (Рис.1).

Систему реалізації молодіжної політики можна умовно розділити на два основні компоненти: законодавчо-організаційний і практичний. Якщо законодавчо-організаційний компонент виступає свого роду методологічною основою реалізації політики, то практичний компонент відбиває діяльність з безпосереднього втілення в життя конкретних заходів. Практичний компонент, що займає основне місце в діяльності органів молодіжної політики, включає організаційний і фінансовий механізми.

Обґрунтовано, що практичну реалізацію молодіжної політики багато в чому визначає розуміння основних проблем молоді фахівцями з її здійснення. Проблеми молоді є основною відправною точкою молодіжної політики, саме

вони визначають, яким чином ця політика плануватиметься, фінансуватиметься і буде здійснена.

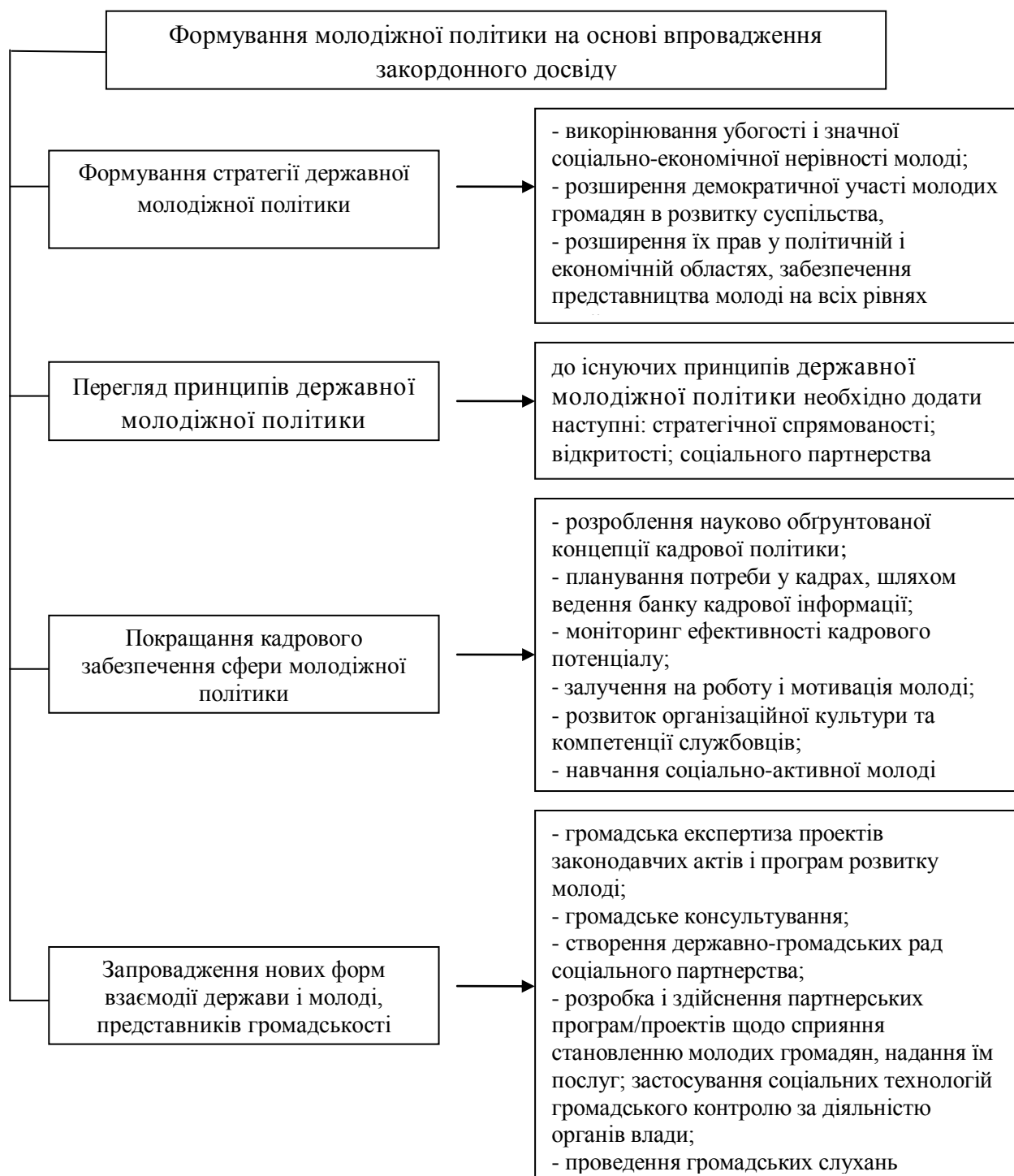

Рис. 1. Напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду

Виявлені в ході дослідження проблеми молоді – далі зіставлялися з існуючою практикою реалізації молодіжної політики – її організаційним і

фінансовим механізмами. Організаційний механізм є системою заходів з розробки конкретних цільових програм державного, регіонального, місцевого значення у сфері молодіжної політики. Державна молодіжна політика на регіональному рівні реалізується у вигляді конкретних заходів, спрямованих на досягнення її цілей і завдань. На сьогодні в регіонах існує декілька форм організації заходів з реалізації молодіжної політики, які можна класифікувати за мірою їхньої консолідації в певні системи: окремі заходи, цільові програми, комплексні програми.

Самою високоорганізованою формою реалізації молодіжної політики слід визнати комплексні програми. Їх очевидною перевагою є цілісність і системність. Комплексна цільова програма, на відміну від цільових програм за напрямками, охоплює відразу декілька пріоритетних напрямів молодіжної політики, багато в чому визначаючи її реалізацію в місті або регіоні, характеризуючи розвиток фінансового механізму в цілому. Необхідно відмітити істотне збільшення темпів його розвитку, диференціацію джерел, пошук інноваційних підходів з вирішення фінансової проблеми. В результаті проведених експертних інтерв'ю встановлено, що недолік фінансування не є перешкодою здійснення молодіжної політики, державні і громадські інститути поступово вчаться знаходити засоби самостійно, різними способами, не спираючись тільки на бюджетні джерела.

Дієвість молодіжної політики визначається базовими параметрами моделі її реалізації - опрацьованістю нормативно-правової бази молодіжної політики, її пріоритетними напрямками, системною організацією діяльності основних суб'єктів молодіжної політики, адекватністю її ресурсного забезпечення. Узгодженість і взаємообумовленість механізмів, системність їх дії забезпечують ефективність розробленої нами моделі реалізації державної молодіжної політики.

Розроблена модель базується на методології, основних принципах і пріоритетах Національної стратегії державної молодіжної політики до 2030 р., а також на аналізі регіональної специфіки молодіжних проблем, соціальної характеристики способу життя і поведінки молоді. Справжня модель, в якості змістовних характеристик інтегрує в собі умови, цілі, пріоритетні напрями, технології і механізми реалізації, а також критерії ефективності державної молодіжної політики.

Однак, необхідно зазначити, що механічне копіювання зарубіжного досвіду без урахування специфіки середовища, в якому він має бути застосований, викликає, зрештою, його дискредитацію і відторгнення, або радикальну трансформацію. В Українській практиці молодіжної політики досвід інших країн може зіграти свою корисну роль, але тільки в двох випадках: по-перше, якщо цей досвід буде ретельно вивчений, і, по-друге, якщо він буде критично осмислений стосовно українських умов.

Проблема визначення критеріїв ефективності політичної діяльності є основною в процесі розробки методів її оптимізації. Виділити критерії,

відповідно до яких можна було б оцінити ефективність сучасної молодіжної політики, можна, виходячи з таких підстав.

Необхідно підвести під наукову базу усю систему реалізації державної молодіжної політики. Для цього треба розширити практику наукових досліджень з проблем молоді, обґрунтувати і визначити конкретні механізми реалізації державної молодіжної політики, розробити стратегічні завдання і плани.

Без достовірної і аналітичної інформації про стан молоді в різних сферах громадського життя, динаміки процесів що відбуваються в молодіжному середовищі і свідомості різних груп молоді, реалізація молодіжної політики не буде адекватною динаміці молодіжних проблем і не знайде відгуку і розуміння у молоді.

Стратегічні цілі молодіжної політики визначаються спрямованістю на соціальний, культурний, духовний і фізичний розвиток молоді, на її благополуччя. Сучасна модель молодіжної політики орієнтована на створення необхідних умов для ефективної взаємодії держави з молоддю – найбільш активною групою нашого суспільства. Молодь в даному випадку є не тільки цільовою групою, але і сама активно включається у процес реалізації молодіжної політики, виступаючи її суб'єктом.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено вирішення важливої наукової проблеми розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо формування ефективної моделі державної молодіжної політики, яка є інтеграцією уявлень про умови, цілі, пріоритетні напрями, форми і механізми, а також критеріїв ефективності реалізації державної політики відносно молоді. За результатами дисертаційного дослідження сформульовані такі висновки.

1. Досліджено теоретичні основи державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві, та здійснений комплексний аналіз проблеми взаємодії інститутів держави, та громадянського суспільства і молоді, як членів єдиного процесу розробки і реалізації державної молодіжної політики. Визначено, що основним принципом молодіжної політики нині стає створення державою і суспільством умов для вільної і максимально повної реалізації творчого потенціалу молодих людей, забезпечення можливості ставати повноправними громадянами, які мають реальний доступ до ухвалення відповідальних рішень, що стосуються як молодого покоління, так і суспільства в цілому.

В зв'язку з цим необхідно використати усі можливості теоретичної і практичної роботи наукового співтовариства, експертних груп, політичних і адміністративних структур держави, бізнесу для підвищення рівня концептуального і організаційно-політичного супроводу політики

взаємовідносин молоді і держави, молоді і суспільства.

2. Проаналізовано потенціал громадського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики. Реалізація такої демократичної парадигми в нашій країні представляє зараз серйозні труднощі, оскільки попередній історичний досвід роботи з молоддю базувався на принципово інших цінностях і установках. Потім було десятиліття, коли молоддю не цікавився ніхто.

З урахуванням сказаного слід зазначити попит політичної еліти, що росте сьогодні, на вирішення проблем, з якими стикаються молоді люди України в цілому. Розуміння цієї заклопотаності трансформується у визнання того факту, що необхідно розробити усеосяжну державну програму, покликану вирішувати проблеми молоді.

3. Визначено методичні основи узагальнення організаційного механізму державної молодіжної політики України. Проаналізовано систему державної молодіжної політики України в її структурних, правових, технологічних аспектах, які характеризуються малою мірою ефективності. Організаційний механізм, це структурне управління державною молодіжною політикою, вертикальне і горизонтальне управління в системі виконавчої, влади усіх рівнів, у тому числі управління системою підвідомчих організацій. Також важливим організаційним інструментом складової державної молодіжної політики є взаємодія молоді з політичними і громадськими організаціями в плані сприяння підтримці громадських ініціатив, спрямованих на розвиток творчого, інтелектуального, репродуктивного і економічного потенціалу молоді, у тому числі в питаннях фінансового забезпечення державної молодіжної політики. Слід виходити з того, що держава, визначаючи молодіжну політику, як державну виступає основним вкладником і координатором цього курсу, але в той же час, не мислить реалізацію позначеної стратегії без підтримки як суспільства в цілому, так і самої молоді.

4. Обґрунтовано напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду. Формування і реалізація цільових програм з цього напрямку повинні включати цілеспрямоване використання позитивних можливостей ідей патріотизму, громадянськості в процесі здійснення виховної діяльності з усіма категоріями молоді при активній участі відповідних соціальних і державних інститутів. Проводиться впровадження нових інноваційних технологій в розробці і реалізації молодіжної політики, а саме, складання комп'ютерних програм для вирішення тих або інших завдань, використання мобільних технологій і телекомунікацій, моделювання правового і соціального захисту молоді, впровадження технологій з працевлаштування і підприємництва, постійне вдосконалення нормативно- правової бази, що регулює діяльність усіх рівнів влади у сфері молодіжної політики, підготовка молодих управлінців, кадрового резерву країни інтерактивними методами через створення молодіжного уряду.

Таким чином, ефективність державної молодіжної політики проявляється зрештою в її здатності допомогти молоді творити матеріальні і духовні

цінності. Чим більше вклад молоді в громадський потенціал, тим вище оцінка політики, яка забезпечила б цей успіх. Якщо у об'єктів політики спостерігається дивергенція - розбіжність або втрата необхідних якостей, векторів використання ресурсу соціального розвитку, співволодіння з життєвими проблемами - суспільство деградує, слабшає, видозмінюється.

5. Окреслено шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України. Організаційний механізм припускає розробку системи структурного управління державною молодіжною політикою, вертикального і горизонтального управління в системі державної влади усіх рівнів, у тому числі управління системою підвідомчих організацій і установ. Нині в значній частині регіонів переважає наступний підхід. Структури у справах молоді виступають як монополісти в розподілі соціальних ресурсів. Споживачами останніх являються ті або інші групи молоді, молодіжні об'єднання, окремі молоді люди. Ця модель зумовлює значну долю пасивності самої молоді. Без уваги залишається найважливіша вимога молодіжної політики, що визначає необхідність стимулювати інноваційний потенціал молоді, актуалізувати її можливості в рішенні власних проблем, проблем суспільства і держави. Тому потрібна переглянути моделі молодіжної участі в реалізації державної молодіжної політики. Її активними суб'єктами повинні виступити різні соціальні групи молоді, структуровані у вигляді різних молодіжних об'єднань і групи інтересів. Ці групи, з одного боку, можуть бути ініціаторами і учасниками розробки і реалізації молодіжних програм. З іншого боку, вони повинні виступити як споживачі соціальних послуг, що надаються державою. Основна складність в реалізації цієї моделі полягає в тому, що на рівні реалізації молодіжні організації найчастіше нечисленні, недостатньо активні, іноді не здатні розробити власні цільові програми.

6. Запропоновано методи удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики. Обґрунтовано, що методологія системного підходу, покладена нами в основу розробки і реалізації державної молодіжної політики, дозволяє розглядати її як систему взаємодії ряду механізмів, кожен з яких має свій рівень розвитку. Основними механізмами, що забезпечують реалізацію описуваної в цій роботі моделі, виступили: нормативно-правовий (задаючий правову основу здійснення молодіжної політики і регламентуючий діяльність її суб'єктів); організаційний (що реалізовує пріоритетні напрями молодіжної політики за допомогою комплексних цільових програм, визначає систему взаємодії суб'єктів, що забезпечують реалізацію молодіжної політики); фінансовий (що відповідає за ресурсне забезпечення реалізації вибраних напрямів молодіжної політики і її конкретних форм).

Таким чином, ефективна модель молодіжної політики є інтеграцією уявлень про умови, цілі, пріоритетні напрями, форми і механізми, а також критерії ефективності реалізації державної політики відносно молоді.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у фахових виданнях:

1. Sabii Yu. Youth as a socio-demographic category.. *Public administration and state security aspects. scientific papers. Kh. : NUCDU, 2023. Vol.2/2023. p. 240-249* URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/160-sabii-yu-youth-as-a-socio-demographic-category>
2. Сабій Ю.С. Молодіжна політика як чинник соціальної безпеки в умовах турбулентності Українського суспільства. *Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія "Державне управління". 2023. Вип. 2 (19). ст. 468-476* URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/413-sabij-yu-s-molodizhna-politika-yak-chinnik-sotsialnoji-bezpeki-v-umovakh-turbulentnosti-ukrajinskogo-suspilstva>
3. Сабій Ю.С. Державна молодіжна політика як структурний елемент соціальної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 9. ст. 184-188* URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3657>
4. Сабій Ю.С. Основні напрями вдосконалення державної молодіжної політики в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія "Державне управління". 2024. Вип. 1 (20). ст. 316-325* URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/402-sabij-yu-s-osnovni-napryami-vdoskonalennya-derzhavnoji-molodizhnoji-politiki-v-ukrajini>
5. Sabii Yu. Peculiarities of youth policy formation at the international level. *Public administration and state security aspects. scientific papers. Kh. : NUCDU, 2024. Vol.1/2024* URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/20431/1/Sabii.pdf>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Сабій Ю.С. Складові інструменти державної молодіжної політики України. Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 8 лютого 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 56-58.
7. Сабій Ю.С. Проблемні питання розвитку державної молодіжної політики в Україні. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє* : зб. XXIV Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Черкаси, 2024
8. Сабій Ю.С. Сутність державної молодіжної політики в Україні. *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика* : зб міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 29 березня

2024 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків : НУЦЗУ, 2024.

9. Сабій Ю.С. Особливості формування політики для молоді в міжнародному контексті. Збірник тез XXI Міжнародної наукової конференції «Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. «Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів». Миколаїв. 2024. С.226-229.

АНОТАЦІЯ

Сабій Ю.С. Механізми формування державної молодіжної політики України.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2024.

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми з обґрунтування теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій, щодо удосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення актуальних завдань, а саме було досліджено теоретичні основи державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві, та проаналізовано потенціал громадянського суспільства в розробці і реалізації молодіжної політики. У ході дослідження визначено методичні основи узагальнення організаційного механізму державної молодіжної політики України і обґрунтовано напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду. Окреслено шляхи розвитку організаційного механізму державної молодіжної політики України та запропоновано методи удосконалення нормативно-правового та фінансового механізмів державної молодіжної політики.

Реалізація завдань дослідження здійснювалася шляхом комплексного використання загальнонаукових і спеціальних методів: системного аналізу, синтезу – при дослідженні сутності, основних принципів та категорій молодіжної політики, опрацюванні її законодавчого забезпечення, формуванні теоретичної бази дослідження; порівняльного аналізу – для узагальнення відповідного зарубіжного досвіду; категоріального аналізу – для визначення базових понять дисертаційного дослідження, структурно-функціонального аналізу – при дослідженні завдань, функцій та напрямів діяльності органів державної влади і управління, які здійснюють формування та реалізацію молодіжної політики; статистичного аналізу і соціологічних досліджень – для оцінки сучасного становища молоді й з'ясування її ставлення до дій влади по здійсненню молодіжної політики; аналізу та узагальнення – для теоретичного

обґрунтування результатів дослідження.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України; аналітичні матеріали Міністерства молоді і спорту України, звітно-аналітична інформація Державної служби статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів формування державної молодіжної політики України.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що вперше: обґрунтовано напрями формування молодіжної політики на основі впровадження закордонного досвіду, які характеризуються політичним процесом поступового переходу від пріоритету державних інтересів до пріоритету інтересів молоді для її самореалізації на основі міжнародних стандартів, де сучасна політична модель молодіжної політики базується на ототожненні прав молоді з правами людини і громадянина, та припускає регулювання і реалізацію державної молодіжної політики в умовах модернізації суспільства коли йде закономірний процес інтеграції демократичних інститутів, формування громадських структур і органів управління державної молодіжної політики, інноваційно-інвестиційних принципів реалізації державної молодіжної політики.

Таким чином, у дисертації наведено вирішення важливої наукової проблеми розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо формування ефективної моделі державної молодіжної політики, яка є інтеграцією уявлень про умови, цілі, пріоритетні напрями, форми і механізми, а також критерії ефективності реалізації державної політики відносно молоді. За результатами дисертаційного дослідження сформульовані обґрунтовані висновки.

Ключові слова: державна молодіжна політика, державне управління у сфері молодіжної політики, механізми державного управління у сфері молодіжної політики, принципи державної молодіжної політики, молодь, взаємодія, громадськість.

ABSTRACT

Sabii Yu.S. Mechanisms of State Youth Policy Formation of Ukraine.

The dissertation on competition of a scientific degree of the PhD in Public administration, specialty 25.00.02 - Mechanisms of Public Administration. - National University of Civil Defence of Ukraine. - Kharkiv, 2024.

The research proposed a solution to the current problem of substantiating the theoretical foundations and developing practical recommendations for improving the mechanisms of state youth policy formation of Ukraine.

Achieving the specified goal made it necessary to solve urgent tasks, namely,

the theoretical foundations of state youth policy in modern Ukrainian society were investigated, and the potential of civil society in the development and implementation of youth policy was analyzed. In the course of the study, the methodical foundations of the generalization of the organizational mechanism of the state youth policy of Ukraine were determined and the directions of youth policy formation based on the implementation of foreign experience were substantiated. The ways of development of the organizational mechanism of the state youth policy of Ukraine are outlined and the methods of improving the regulatory and financial mechanisms of the state youth policy were proposed.

The theoretical and methodological basis of the dissertation study was the scientific research of domestic and foreign scientists in the field of public administration, sociology and social work.

The implementation of research tasks was carried out through the complex usage of general scientific and special methods: systematic analysis, synthesis - when studying the essence, main principles and categories of youth policy, working out its legislative support, forming the theoretical basis of research; comparative analysis - to generalize relevant foreign experience; categorical analysis - to determine the basic concepts of the dissertation research, structural and functional analysis - in the study of the tasks, functions and areas of activity of state authorities and management bodies, which carry out the formation and implementation of youth policy; statistical analysis and sociological research - to assess the current situation of young people and clarify their attitude to the actions of the authorities in the implementation of youth policy; analysis and generalization - for theoretical substantiation of research results.

The informational and factual base of the research is: laws of Ukraine, decrees of the President of Ukraine, normative acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine; analytical materials of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine, reporting and analytical information of the State Statistics Service of Ukraine.

The scientific novelty of the obtained results lies in the solution of the scientific task regarding the development of theoretical foundations and the substantiation of scientific and applied recommendations for improving the mechanisms of state youth policy formation of Ukraine.

The most significant results of the dissertation research, which contain scientific novelty, are that for the first time: the directions of youth policy formation based on the implementation of foreign experience, which are characterized by a political process of gradual transition from the priority of state interests to the priority of the interests of youth for their self-realization based on international standards, where the modern political model of youth policy is based on the identification of the rights of the youth with the rights of a person and a citizen, and assume the regulation and implementation of the state youth policy in the conditions of the modernization of society are substantiated when there is a natural process of integration of democratic institutions, formation of public structures and governing bodies of state youth policy, innovation and investment principles of implementation of state youth

policy.

Thus, the dissertation provides a solution to an important scientific problem of developing theoretical foundations and substantiating scientific and applied recommendations for the formation of an effective model of state youth policy, which is an integration of ideas about conditions, goals, priority directions, forms and mechanisms, as well as criteria for the effectiveness of state policy implementation relatively young. Based on the results of the dissertation research, well-founded conclusions were formulated.

Keywords: state youth policy, public administration in the field of youth policy, mechanisms of public administration in the field of youth policy, principles of state youth policy, youth, interaction, public.

Відповідальний за випуск Щепанський Едуард Валерійович

Підписано до друку 18.08.2024 р.
Формат 60x84 1/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80.

